

WYMAGANIA EDUKACYJNE W II ETAPIE EDUKACYJNYM

DLA UCZNIÓW KLAS 4-6 PRZEDMIOT: JĘZYK POLSKI Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Kształtowanie i doskonalenie umiejętności rozumienia literatury oraz innych form wyrazu kulturowego.
2. Znajomość wybranych dzieł literatury polskiej i światowej oraz umiejętność ich omawiania z użyciem właściwej terminologii.
3. Rozwijanie umiejętności aktywnego uczestniczenia w polskiej i europejskiej kulturze, zwłaszcza w jej symbolicznym i aksjologicznym aspekcie.
4. Doskonalenie zdolności dostrzegania wartości takich jak prawda, dobro, piękno i szacunek dla drugiego człowieka oraz kierowanie się nimi w życiu.
5. Kształtowanie postawy szacunku wobec przeszłości i tradycji literackiej jako fundamentu tożsamości narodowej.
6. Poznawanie wybranych dzieł wielkich polskich pisarzy w kontekście epok, w których tworzyli (szczególnie w klasach VII i VIII).
7. Rozwijanie zainteresowania lokalną kulturą oraz potrzeby udziału w wydarzeniach kulturalnych.

II. Kształcenie językowe.

1. Kształtowanie świadomości znaczenia języka ojczystego i jego roli w budowaniu tożsamości osobistej ucznia oraz więzi rodzinnych, narodowych i kulturowych.
2. Zrozumienie twórczej i wpływowej natury języka oraz kształtowanie odpowiedzialności za swoje wypowiedzi.
3. Przyswajanie podstawowych pojęć i terminów służących do opisu języka oraz sposobów komunikacji między ludźmi.
4. Nauka skutecznej komunikacji (słuchania, czytania, mówienia i pisanie) w różnych sytuacjach, zarówno formalnych, jak i nieformalnych, w tym także z osobami z trudnościami komunikacyjnymi.
5. Doskonalenie umiejętności poprawnej wymowy i pisowni zgodnej z zasadami polskiej ortofonii i ortografii.
6. Rozwijanie wiedzy o elementach wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz ich znaczeniu w strukturze tekstu i procesie komunikacji.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Doskonalenie umiejętności związanych z prawidłową fonacją, artykulacją i intonacją u uczniów.
2. Rozwijanie zdolności formułowania wypowiedzi w różnych ustnych i pisemnych formach.
3. Kształcenie umiejętności wygłaszania, recytowania i interpretowania tekstów ustnych, z jednoczesnym doskonaleniem dykcji i operowania głosem.
4. Umiejętność rozpoznawania intencji rozmówcy oraz wyrażania własnych intencji, a także rozumienie języka jako narzędzia działania (akty mowy).
5. Doskonalenie stosowania środków stylistycznych, dbanie o estetykę oraz organizację tekstu.
6. Poznawanie podstaw retoryki, zwłaszcza zasad argumentacji, oraz umiejętność rozpoznawania manipulacji językowej.
7. Budzenie potrzeby tworzenia estetycznych tekstów i podejmowania prób literackich na własną rękę.

IV. Samokształcenie.

1. Kształtowanie szacunku do wiedzy, rozbudzanie ciekawości świata oraz zachęcanie do praktycznego wykorzystania zdobytych informacji.
2. Rozwijanie umiejętności samodzielnego wyszukiwania informacji, ich selekcjonowania, analizowania i oceniania.
3. Uczenie odpowiedzialnego korzystania ze źródeł, w tym stosowania cudzysłowów, przypisów i odniesień, oraz szacunku dla własności intelektualnej innych.
4. Kształtowanie nawyku systematycznej nauki, porządkowania zdobytej wiedzy i jej dalszego rozwijania.
5. Motywowanie do rozwijania talentów poprzez udział w różnych formach zdobywania wiedzy, takich jak konkursy, olimpiady czy wykłady, oraz kształtowanie umiejętności prezentowania wyników własnej pracy.
6. Rozwijanie umiejętności skutecznego korzystania z technologii informacyjnych w wyszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu zdobytych informacji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

KLASY IV–VI

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) analizuje elementy świata przedstawionego oraz identyfikuje obrazy poetyckie w poezji;
- 2) rozróżnia literacką fikcję oraz identyfikuje i wyjaśnia elementy realistyczne i fantastyczne w utworach, zwłaszcza w prozie realistycznej, science fiction oraz fantasy;
- 3) klasyfikuje czytany tekst jako baśń, legendę, bajkę, hymn, przypowieść, mit, opowiadanie, nowelę, dziennik, pamiętnik lub powieść i wskazuje jego cechy gatunkowe; rozpoznaje różne rodzaje powieści i opowiadań, np. obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, science fiction, fantasy;
- 4) identyfikuje w tekście literackim epitety, porównania, metafory, wyrazy dźwiękonaśladowcze, zdrobnienia, zgrubienia, personifikacje, ożywienia, apostrofy, anafory, pytania retoryczne, powtórzenia oraz określa ich funkcje;
- 5) analizuje rolę elementów konstrukcyjnych utworu, takich jak tytuł, podtytuł, motto, puenta, punkt kulminacyjny;
- 6) rozpoznaje rytmiczne elementy tekstu, takie jak wers, rym, strofa, refren oraz liczy sylaby w wersie;
- 7) przedstawia przebieg fabuły, ustala chronologię wydarzeń i rozumie ich wzajemne zależności;
- 8) odróżnia dialog od monologu i analizuje ich rolę w utworze;
- 9) charakteryzuje podmiot liryczny, narratora oraz bohaterów w utworach literackich;
- 10) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz analizuje ich funkcję w tekście;
- 11) identyfikuje głównych i drugoplanowych bohaterów oraz opisuje ich cechy;
- 12) określa tematykę oraz główne problemy przedstawione w utworze;
- 13) analizuje wątek główny i wątki poboczne w utworze;
- 14) opisuje swoje wrażenia związane z czytaniem tekstem;
- 15) interpretuje dosłowne i przenośne znaczenia zawarte w tekstach;
- 16) analizuje doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi przeżyciami;
- 17) przedstawia swoją interpretację utworu i uzasadnia ją;
- 18) włącza swoje doświadczenia oraz wiedzę o kulturze w interpretację tekstu;
- 19) wyraża własną opinię o bohaterach i wydarzeniach w utworze;
- 20) wskazuje wartości przedstawione w tekście oraz analizuje wartości istotne dla bohaterów.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) rozpoznaje, czy dana wypowiedź jest tekstem informacyjnym, publicystycznym czy reklamowym;
- 2) znajduje w tekście informacje podane wprost oraz te, które są ukryte między wierszami;
- 3) identyfikuje temat oraz główną ideę tekstu;
- 4) dostrzega zależności między poszczególnymi częściami tekstu (np. tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie);
- 5) rozróżnia informacje istotne od mniej ważnych;
- 6) odróżnia fakty od opinii w tekście;
- 7) opisuje komiks jako formę kultury i wskazuje jego charakterystyczne cechy;
- 8) rozumie specyfikę różnych tekstów kultury, takich jak literatura, teatr, film, muzyka, sztuki plastyczne i audiowizualne;
- 9) wyodrębnia elementy spektaklu teatralnego (gra aktorska, reżyseria, scenografia, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, muzyka) oraz elementy filmu i programów telewizyjnych (scenariusz, reżyseria, kadrowanie, gra aktorska, muzyka); rozpoznaje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmów, programów informacyjnych i rozrywkowych);
- 10) rozumie, czym jest adaptacja dzieła literackiego (np. filmowa, teatralna, radiowa) i wskazuje różnice między oryginalnym tekstem a jego adaptacją;
- 11) odnosi treści zawarte w tekstach kultury do własnych doświadczeń;
- 12) interpretuje teksty kultury poprzez różne formy wyrazu (np. rysunek, dramat, spektakl teatralny);
- 13) świadomie i uważnie odbiera filmy, koncerty, spektakle oraz programy radiowe i telewizyjne, szczególnie te skierowane do dzieci i młodzieży.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) rozpoznaje w zdaniach różne części mowy (czasowniki, rzeczowniki, przymiotniki, przysłówki, liczebniki, zaimki, przyimki, spójniki, partykuły, wykrzykniki) i określa, jaką pełnią rolę w tekście;
- 2) odróżnia części mowy, które ulegają odmianie, od tych, które pozostają nieodmienne;
- 3) zauważa znaczenie czasowników w zdaniu, rozróżnia czasowniki dokonane i niedokonane oraz formy bezosobowe (zakończone na -no, -to oraz konstrukcje z "się") i rozumie ich funkcję w wypowiedzi;
- 4) rozpoznaje przypadki, liczby, osoby, czasy, tryby i rodzaje gramatyczne rzeczowników, przymiotników, liczebników, czasowników i zaimków oraz określa ich funkcje w zdaniu; rozdziela temat fleksyjny od końcówki wyrazu;
- 5) rozumie różnicę między stroną czynną a bierną czasownika, potrafi zamieniać konstrukcje z jednej strony na drugą, dostosowując je do celu wypowiedzi;
- 6) używa poprawnych form gramatycznych odmiennych wyrazów;
- 7) prawidłowo stopniuje przymiotniki i przysłówki, rozumie ich rolę w opisie rzeczywistości oraz stosuje je odpowiednio w kontekście;
- 8) nazywa części zdania i rozpoznaje ich funkcje w zdaniach (podmiot, orzeczenie, dopełnienie, przydawka, okolicznik);
- 9) analizuje funkcję wyrazów użytych poza zdaniem, rozumie ich znaczenie i prawidłowo wplata je w swoje wypowiedzi;
- 10) rozpoznaje związki między wyrazami w zdaniu, wyróżnia wyraz nadrzędny i podrzędny oraz identyfikuje różne typy związków;
- 11) rozróżnia typy zdań w zależności od ich celu: oznajmujące, pytające i rozkazujące, rozumie ich funkcję i używa zgodnie z potrzebą;

- 12) identyfikuje rodzaje zdań w tekście: zdania pojedyncze, złożone (podrzędne i współrzędne) oraz równoważniki zdań, rozumie ich rolę i wykorzystuje w praktyce językowej;
- 13) przekształca zdania, np. zamienia zdania złożone na pojedyncze i odwrotnie, oraz zamienia zdania na równoważniki zdań i na odwrot.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 1) wskazuje charakterystyczne cechy języka ustnego i pisanego;
- 2) posługuje się zarówno formalną, jak i potoczną odmianą języka polskiego;
- 3) dopasowuje styl wypowiedzi do sytuacji komunikacyjnej;
- 4) rozumie dosłowne i metaforyczne znaczenia wyrazów, rozpoznaje wyrazy o wielu znaczeniach, rozumie ich kontekst w tekście i świadomie używa ich w swoich wypowiedziach;
- 5) rozpoznaje w wypowiedziach frazeologizmy, docenia ich różnorodność, rozumie ich sens i poprawnie stosuje je w mowie i piśmie;
- 6) rozróżnia słownictwo neutralne i wartościujące, rozumie ich rolę w tekście;
- 7) dopasowuje sposób wypowiedzania się do celu, który chce osiągnąć;
- 8) rozpoznaje synonimy i antonimy, rozumie ich funkcje w tekście i używa ich w swoich wypowiedziach;
- 9) zna i stosuje zasady spójności formalnej oraz treściowej tekstu.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) rozpoznaje tekst jako formę komunikatu i rozróżnia jego rodzaje: informacyjny, literacki, reklamowy oraz wizualny;
- 2) identyfikuje, kto jest nadawcą, a kto odbiorcą danej wypowiedzi;
- 3) określa kontekst komunikacyjny i rozumie, jak wpływa on na formę wypowiedzi;
- 4) zauważa znaczenie komunikacji niewerbalnej (np. gesty, mimika, postawa);
- 5) rozumie pojęcia takie jak głoska, litera, sylaba, akcent oraz zna zasady poprawnego akcentowania wyrazów;
- 6) używa właściwej intonacji zgodnie z celem wypowiedzi;
- 7) rozumie zasady grzeczności językowej i potrafi je stosować.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- 1) pisze zgodnie z zasadami ortografii i przestrzega reguł pisowni;
- 2) prawidłowo stosuje znaki interpunkcyjne: kropkę, przecinek, znak zapytania, wykrzyknik, cudzysłów, dwukropek, średnik i nawias.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) bierze udział w dyskusji na określony temat, rozdziela jej części oraz wykorzystuje sygnały konstrukcyjne, które wzmacniają komunikację i wyjaśniają sens rozmowy;
- 2) odróżnia argumenty oparte na faktach i logice od tych, które apelują do emocji;
- 3) tworzy logiczne, pełne i uporządkowane wypowiedzi, stosując odpowiednią kompozycję i formatowanie dla danego typu tekstu; rozumie znaczenie akapitów w organizacji myśli w wypowiedzi;
- 4) selekcjonuje istotne informacje;
- 5) zna zasady tworzenia akapitów;
- 6) rozpoznaje i wskazuje środki perswazji oraz rozumie ich funkcję.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi w różnych formach, takich jak dialog, opowiadanie (twórcze i odtwórcze), opis, list, sprawozdanie (z filmu, spektaklu, wydarzenia), dedykacja, zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie, życzenia, opis przeżyć wewnętrznych, charakterystyka oraz teksty argumentacyjne;
- 2) wygłasza z pamięci teksty z odpowiednim zrozumieniem, intonacją, dykcją, akcentowaniem, odpowiednim ładunkiem emocjonalnym i z zachowaniem pauz;
- 3) opracowuje plan do odtworzenia i stworzenia tekstu;
- 4) redaguje notatki;
- 5) opowiada o przeczytanych tekstach;
- 6) rozróżnia współczesne formy komunikacji (np. e-mail, SMS) i stosuje je zgodnie z zasadami etykiety językowej;
- 7) tworzy opowiadania związane z treścią utworu, takie jak dalsze losy bohatera, pisząc początki i zakończenia na podstawie fragmentu tekstu lub ilustracji;
- 8) pisze scenariusz filmowy oparty na fragmentach książki oraz własnych pomysłach;
- 9) stosuje swoją wiedzę o języku w tworzonych wypowiedziach.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) ulepsza techniki cichego i głośnego czytania;
- 2) poprawia różne metody zapisywania zdobytych informacji;
- 3) korzysta z danych z różnych źródeł, zbiera informacje i dokonuje ich selekcji;
- 4) zna i stosuje zasady korzystania z zasobów bibliotecznych, zarówno w bibliotekach stacjonarnych, jak i online;
- 5) używa ogólnych i specjalistycznych słowników języka polskiego oraz słownika terminów literackich;
- 6) zwraca uwagę na rodzaje definicji w słownikach i rozumie ich specyfikę;
- 7) rozwija umiejętność krytycznej analizy pozyskanych informacji;
- 8) poznaje życie kulturalne w swoim regionie;
- 9) doskonali umiejętności efektywnego korzystania z technologii informacyjnej i zasobów internetowych oraz wykorzystuje je do prezentowania swoich zainteresowań.

Lektury obowiązkowe:

- 1) Jan Brzechwa, Akademia Pana Kleksa;
- 2) Janusz Christa, Kajko i Kokosz. Szkoła latania (komiks);
- 3) René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, Mikołajek (wybór opowiadań);
- 4) Rafał Kosik, Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi;
- 5) Ignacy Krasicki, wybrane bajki;
- 6) Clive Staples Lewis, Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa;
- 7) Adam Mickiewicz, Powrót taty, Pani Twardowska, Pan Tadeusz (fragmenty, w tym: opisy, zwyczaje i obyczaje, polowanie i koncert Wojskiego);
- 8) Ferenc Molnár, Chłopcy z Placu Broni;
- 9) Bolesław Prus, Katarynka;
- 10) Juliusz Słowacki, W pamiętniku Zofii Bobrówny;
- 11) John Ronald Reuel Tolkien, Hobbit, czyli tam i z powrotem;
- 12) Henryk Sienkiewicz, W pustyni i w puszczy;
- 13) Józef Wybicki, Mazurek Dąbrowskiego;
- 14) Wybrane mity greckie, w tym mit o powstaniu świata oraz mity o Prometeuszu, o Syzyfie, o Demeter i Korze, o Dedalu i Ikarze, o Heraklesie, o Tezeuszu i Ariadnie, o Orfeuszu i Eurydyce;

- 15) Biblia: stworzenie świata i człowieka oraz wybrane przypowieści ewangeliczne, w tym o siewcy, o talentach, o pannach roztropnych, o miłosiernym Samarytaninie;
- 16) Wybrane podania i legendy polskie, w tym o Lechu, o Piaście, o Kraku i Wandzie;
- 17) Wybrane baśnie polskie i europejskie, w tym: Charles Perrault, Kopciuszek, Aleksander Puszkin, Bajka o rybaku i rybce;
- 18) Wybrane wiersze Władysława Bełzy, Jana Brzechwy, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Anny Kamieńskiej, Joanny Kulmowej, Adama Mickiewicza, Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Juliusza Słowackiego, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego oraz pieśni i piosenki patriotyczne.

Lektury uzupełniające (obowiązkowo dwie w każdym roku szkolnym), na przykład:

- 1) Adam Bahdaj, Kapelusze za 100 tysięcy;
- 2) Frances Hodgson Burnett, Tajemniczy ogród lub inna powieść;
- 3) Lewis Carroll, Alicja w Krainie Czarów;
- 4) Aleksander Dumas, Trzej muszkietierowie;
- 5) Olaf Fritsche, Skarb Troi;
- 6) Joseph Rudyard Kipling, Księga dżungli;
- 7) Janusz Korczak, Król Maciuś Pierwszy;
- 8) Marcin Koziół, Skrzynia Władcy Piorunów;
- 9) Selma Lagerlöf, Cudowna podróż;
- 10) Stanisław Lem, Cyberiada (fragmenty);
- 11) Kornel Makuszyński, wybrana powieść;
- 12) Andrzej Maleszka, Magiczne drzewo;
- 13) Karol May, Winnetou;
- 14) Lucy Maud Montgomery, Ania z Zielonego Wzgórza;
- 15) Małgorzata Musierowicz, wybrana powieść;
- 16) Ewa Nowak, Pajaczek na rowerze;
- 17) Edmund Niziurski, Sposób na Alcybiadesa;
- 18) Sat-Okh, Biały Mustang;
- 19) Henryk Sienkiewicz, Janko Muzykant;
- 20) Alfred Szklarski, wybrana powieść;
- 21) Mark Twain, Przygody Tomka Sawyera;
- 22) Wybrane pozycje z serii Nazywam się... (np. Mikołaj Kopernik, Fryderyk Chopin, Maria Curie-Skłodowska, Jan Paweł II i in.)
lub inne utwory literackie i teksty kultury wybrane przez nauczyciela.